

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ina Orsag

Spol kot determinanta socialne opore

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ina Orsag

Mentorica: izr. prof. dr. Valentina Hlebec
Somentorica: doc. dr. Zdenka Šadl

Spol kot determinanta socialne opore

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Za pomoč pri nastajanju diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Valentini Hlebec in somentorici doc. dr. Zdenki Šadl.

Spol kot determinanta socialne opore

Ljudje, na katere se lahko obrnemo po pomoč ali nasvet v različnih situacijah ali pa nam nudijo vsakodnevno druženje so naša opora. Osebe, ki jih posameznik navede kot vir njegove opore, tvorijo socialno omrežje za izvajanje socialne opore. Socialno oporo pa lahko razdelimo na emocionalno, informacijsko, materialno in finančno oporo ter oporo v smislu druženja. Namen diplomske naloge je ugotoviti, ali obstajajo razlike pri različnih vrstah socialne opore po spolu. Zanimalo me je, kakšno vlogo imajo prijatelji, družina in sorodstvo ter drugi člani omrežij pri različnih vrstah socialne opore moških in žensk.

Na podlagi teh vprašanj in prebrane sekundarne literature sem, za teoretičnim delom in po predstavitvi sekundarne literature, oblikovala štiri hipoteze, ki sem jih analizirala in preverila z dobljenimi podatki. Preverila sem, ali se vloga virov socialne opore pri moških in ženskah razlikuje glede na posamezno vrsto socialne opore in ali prihaja morebiti do razlik glede na zakonski stan ter starost moških in žensk.

Ključne besede: socialna opora, spol

Gender as a determinant of social support

People, to whom we can turn for assistance or advice in different situation or provide us daily companionship, form our social support. Persons, who are told to be our source source of support, form a social network for the implementation of social support. Social support can be divided into emotional, information, material and financial support, and support within the meaning of companionship. The purpose of diploma is to determine whether there are differences in various types of social supports by gender. I was wondering what role play friends, family and kinship networks, and other members of the different types of social supports for men and women.

Based on these issues and the secondary literature I read, beyond the theoretical work and presented secondary literature, I have developed four hypotheses, which I analyzed and verified by the obtained data. I checked role of resources of social supports for men and women vary according to each type of social supports and whether there might be differences depending on marital status and age.

Key words: social support, gender

KAZALO

1 UVOD	6
2 SOCIALNA OPORA	7
2.1 Vrste socialne opore.....	12
3 SPOL.....	12
3.1 Biološki in družbeni spol.....	12
3.2 Razvoj spolne identitete	14
3.3 Moškost in ženskost	16
4 Empirična utemeljitev teoretskih izhodišč.....	18
4.1 Kratka predstavitev primerljivih sekundarnih študij	18
5 RAZISKOVALNI PROBLEM.....	20
5.1 Hipoteze	20
6 EMPIRIČNI DEL	22
6.1 Opis podatkov.....	22
6.2 Demografske značilnosti	23
6.3 Analiza.....	24
7 ZAKLJUČEK.....	30
8 LITERATURA	32
9 PRILOGE.....	35
PRILOGA A: Vprašalnik.....	35
PRILOGA B: SPSS izpisi.....	44

KAZALO TABEL

Tabela 6 1: Demografske značilnosti glede na spol (v %)	23
Tabela 6 2: Najpomembnejši viri socialne opore glede na spol	24
Tabela 6 3: Najpomembnejši viri socialne opore glede na zakonski stan in spol	26
Tabela 6 4: Najpomembnejši viri socialne opore glede na starost in spol	28

1 UVOD

Človek je običajno družabno bitje in kot tak potrebuje stike z drugimi, ki so lahko bolj ali manj pogosti, številni ali zaupni (Lamovec 1993, 201).

Vsakdo ima v življenju več ljudi, na katere se lahko obrne po pomoč ali nasvet v različnih situacijah ali pa mu nudijo vsakodnevno druženje. Takšen krog opornih virov imenujemo socialno omrežje ega, ki ga sestavljajo alterji. Ljudje se danes povečini družimo z osebami, ki smo si jih v svoje osebno socialno omrežje izbrali sami in s katerimi se sproščeno pogovarjamo, zabavamo, v glavnem se imamo z njimi lepo.

V diplomskem delu me je zanimalo, s kom se moški in ženske najpogosteje družijo, h komu se obrnejo po finančno, materialno, emocionalno ali katerokoli drugo pomoč, torej v kakšni vrsti odnosa so z osebami, s katerimi premagujejo dnevne težave, tiste ki nastopijo v bolj izrednih situacijah raznih prehodnih obdobj.

Cilj mojega diplomskega dela je ugotoviti, ali se omrežja moških in žensk razlikujejo, če da, kdo ima več prijateljev, na katere se lahko obrne po pomoč, komu je glavni vir socialne opore partner, družina, sosed.

Diplomsko delo sem strukturirala tako, da uvodu sledi teoretični del, nadaljujem pa z delom, kjer so iz predhodno predstavljene teorije izpeljane hipoteze, temu sledi empirični del, nalogo pa zaključim s sklepom.

Teoretični del začnjam z opredelitvijo socialne opore. Najprej sem pregledala nekatere definicije socialne opore, kjer sem se posebej osredotočila na model socialne opore po Vauxu (1988). Vaux je socialno oporo razdelil na tri elemente: viri socialne opore, oblike socialne opore in posameznikova subjektivna zaznava socialne opore.

Nato sem se seznanila z vrstami socialne opore, ki jo lahko uvrstimo v štiri večje skupine. Sledi poglavje o spolu, zatem pa še pregled opravljenih raziskav, ki razlikujejo omrežja socialne opore po spolu.

Teoretičnemu delu sledi del, v katerem sem predstavila raziskovalna vprašanja, s pomočjo katerih sem analizirala podatke, ki smo jih zbrali s hierarhičnim pristopom merjenja omrežja (Antonuccijin vprašalnik).

V empiričnem delu sem najprej predstavila metodologijo dela in demografske značilnosti anketirancev. Sledi analiza podatkov in predstavitev rezultatov s pomočjo raziskovalnih vprašanj.

Naloga se zaključi z interpretacijo in povzetkom dobljene analize.

2 SOCIALNA OPORA

V literaturi je navedenih mnogo opredelitev socialne opore. »Predvsem zgodnejše opredelitve v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so poudarjale pretežno emocionalno razsežnost socialne opore, torej socialne opore kot občutka pripadnosti in sprejemanja ter skrbi pri pomembnih drugih« (Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Novejše opredelitve poleg tega še poudarjajo, da je socialna opora tudi interakcijski in komunikacijski proces med ljudmi (Novak 2004, 7).

Za vplivne začetnike sistematičnega raziskovanja socialne opore veljajo Cassel, Caplan in Cobb (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Cassel je bil prepričan, da je raziskovanje psihosocialnih procesov izjemno pomembno za razumevanje bolezenskih stanj, pri čemer je socialna opora ključna pri boleznih, povezanih s stresom. Na posameznikovo notranje ravnotežje lahko tako (po zaslugi razrahljanih pomembnih socialnih vezi) vplivajo neustrezne ali zmedene povratne informacije in povečajo njegovo dovzetnost za bolezni. Povratna informacija je po Casselu ključni element socialne opore in jo posamezniku nudijo predvsem njegovi pomembni in najbližji drugi (Hlebec in Kogovšek 2003, 103).

Tudi Caplan je bil prepričan o pomenu socialnih vezi in njihovem vplivu na potek in izid kriz ter življenjskih prehodov posameznika. Poudaril je pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, vendar jih ni omejil na najbližje vezi, ampak je upošteval tudi bolj oddaljene vezi – sosedski odnosi, skupine za samopomoč in drugi (Hlebec in Kogovšek 2003, 104 in Vaux 1988, 6). Caplan (v Vaux 1988, 6) je opredelil tri vrste pomoči, ki jo posamezniki lahko prejmejo, in sicer je govoril o emocionalni (pomagati posamezniku pri čustvenih težavah), materialni (zagotavljanje denarja) in informacijski opori (delitvi zahtevnih nalog in znanja).

Prav tako kot Caplan in Cassel je tudi Cobb razumel socialno oporo izrazito v kontekstu zaščite pred stresom in kot dejavnik dobrega počutja. Socialno oporo je – v nasprotju s prejšnjima dvema avtorjema – natančneje opredelil kot informacijo, ki posamezniku omogoča zavedanje, da je ljubljen, sprejet in spoštovan, ter da pripada sistemu komuniciranja in vzajemnih obveznosti. Vzajemnost določi kot enega pomembnejših dejavnikov za preučevanje in razumevanje delovanja socialne opore (Hlebec in Kogovšek 2003, 104).

Poznejši teoretiki in raziskovalci socialne opore (Thoits v Hlebec in Kogovšek 2003, 104) še vedno poudarjajo primarni pomen emocionalne opore najpomembnejših drugih kot najmočnejšega pojasnjevalnega dejavnika za zmanjševanje stresa in njegovih posledic za zdravje in dobro počutje. Ključni pomen socialne opore pa mnogi (na primer Thoits, Hirsch, Vaux idr.) vidijo v dobrodejnosti, v nedobrodejnosti pa v primeru, kadar znotraj socialnih vlog obstajajo pomanjkljivosti (na primer ob izgubi vloge, njeni ambivalentnosti ali preveliki konfliktnosti) (Hlebec in Kogovšek 2003, 105).

Hlebec in Kogovšek (2003, 105) dobrodejnost razlagata z dejstvi, da:

- ✓ socialne vloge priskrbijo serijo socialnih identitet in tako dajejo odgovore na temeljna eksistencialna vprašanja, dajejo življenju pomen, namen in smisel, zagotavljajo občutek varnosti in umeščenosti ter s tem zmanjšujejo občutke strahu in negotovosti.
- ✓ so socialne vloge pomembni viri samospoštovanja, skozi katere posameznik pridobi tudi ocene samega sebe kot ljubezni vrednega, pomembnega in kompetentnega posameznika; poleg tega socialne vloge vsebujejo tudi določena kulturno pogojena pričakovanja o vedenju, ki se od človeka v določeni vlogi pričakuje.
- ✓ so socialne vloge vir občutka nadzora nad stvarmi, ki ga posameznik pridobi iz ustreznega delovanja v okvirih teh socialnih vlog, pri čemer mu uspešni poskusi obvladovanja nalog prinašajo občutke zadovoljstva, veselja, ponosa ipd., kar prispeva k dobremu počutju in zmanjševanju stresa ter njegovih posledic.

Vaux (1988, 1) trdi, da najdemo socialno oporo v vsakodnevnih stvareh (na primer deljenje nalog in občutkov, izmenjava informacij in naklonjenosti) kot tudi v bolj dramatičnih, skupnih izkušnjah posameznikov (na primer veselje ljubezni, bolečina osamljenosti, sorodstvene in prijateljske vezi). Socialna opora se začne že v zgodnjem otroštvu, pri dojenčku, saj odsotnost vezi oziroma interakcije med materjo in otrokom lahko kasneje povzroča izgubo identitete, težave z navezovanjem stikov z drugimi ljudmi ipd. (Vaux 1998, 2–3).

Različne teorije (psihoanalitične, etološke in teorije o družbenem učenju) so veliko pripisovale odnosom med posameznikoma že v prvih letih življenja ter so pomembno prispevale tudi k preučevanju družbenih odnosov. Nasprotno pa je teorija družbene menjave videla odnose med posamezniki v okviru takojšnjih in vidnih koristi. Teorija je poudarjala, da so družbeni odnosi nagrada za posameznike, saj s trajnejšimi odnosi pridobijo raznolike vire s

strani pomembnih drugih (na primer ljubezen, status, informacije, denar, dobrine in usluge) (Vaux 1988, 3).

Weiss je predvideval, da so nekatere potrebe za vzdrževanje človekovega psihičnega zdravja zadovoljive le s trajnejšimi družbenimi odnosi, saj posamezniki preko njih pridobijo raznolike vire in hkrati vrste opore. Na podlagi tega je socialno oporo razdelil v šest razsežnosti (v Vaux 1988, 5):

- ✓ pripadnost (vključuje občutek varnosti in udobja, ki je posledica predvsem zakonske zveze in romantičnega razmerja; v odsotnosti občutka pripadnosti se posamezniki počutijo osamljeno in nemirno),
- ✓ socialno integracijo (mreža ljudi, ki delijo skrbi; vključuje skupno interpretacijo izkušenj, druženja in priložnosti za izmenjavo storitev; v odsotnosti tega življenje lahko postane dolgočasno),
- ✓ priložnost za skrb za drugega,
- ✓ vzdrževanje občutka vrednosti in kompetentnosti,
- ✓ občutek zanesljivega zavezništva (predvidena je predvsem sorodstvena vez (bratje in sestre); v primeru odsotnih vezi se posameznik lahko počuti ranljivega in zapuščenega) ter
- ✓ vodstvo oziroma usmerjanje (to postane najbolj pomembno v stresnih situacijah; vključuje čustveno podporo, navodila za reševanje problemov in izhaja iz odnosov z osebami, ki so vredne zaupanja in spoštovanja).

Cassel (v Vaux 1988, 6) kot ključni element socialne opore izpostavlja povratno informacijo, ki jo posamezniku zagotavljajo pomembni drugi, kot je omenjeno že zgoraj. Iz tega prepričanja izhaja, da socialna opora posameznika ščiti pred stresnimi vplivi okolja in tako ohranja njegovo zdravje. Po drugi strani pa je poudarjal tesno povezanost stresa in opore v situacijah, kjer lahko določena situacija po eni strani zmanjšuje oporo, po drugi pa povečuje potrebo po opori.

Cobb je (v Vaux 1988, 7) predlagal, da naj se socialna opora obravnava kot informacija, torej naj posameznik verjame, da je preskrbljen, ljubljen, spoštovan in da sodi v omrežje komuniciranja ter vzajemnih obveznosti. Cobb obravnava dve pomembni in s tem povezani funkciji te informacije: izpolnitev socialnih potreb ter zaščita pred škodljivimi posledicami krize in tako imenovanih stresorjev.

Vauxov (1988, 8) obseg socialnih vezi se osredotoči na celoten spekter socialnih vezi, pomembnih za socialno oporo bodisi širših vezi v okviru skupnosti ali soseske bodisi intimnejših vezi. Številni raziskovalci so preučili posameznikovo stopnjo socialne integracije v smislu dejavnikov, kot so: zakonski stan, stiki s prijatelji in sorodniki, članstvo v prostovoljnih organizacijah. Tako je na primer Eaton (v Vaux 1988, 9), socialni opori dal osem indeksov: poročen/a, posameznik, ki spada v neko društvo oziroma cerkev, obiski prijateljev, obiski sorodnikov, pogostost druženja z drugimi, ali imajo zelo tesnega prijatelj, in ali živijo sami.

Socialna omrežja opisujemo z indikatorji, kot je velikost (število posameznikov, vključenih v omrežje) in gostota (soodvisnost od posameznikov v omrežju) (Vaux 1988, 12). Omrežje je lahko sestavljeno tudi glede na homogenost med člani mreže in kontaktnih oseb, glede na starost, spol, socialni status ali etnično pripadnost.

Skozi čas je nastalo več definicij socialne opore, in sicer naj bi bila socialna opora:

- ✓ Thoits (v Vaux 1988, 25): stopnja do katere so zadovoljene posameznikove temeljne socialne potrebe, skozi interakcije z drugimi oziroma je socialna opora definirana kot omrežje posameznika, h kateremu se lahko zateče po socioemocionalno oporo, instrumentalno oporo ali obe (Thoits v Vaux 1988, 26);
- ✓ Kaplan (v Vaux 1988, 25) oporo opredeli kot prisotnost oziroma odsotnost psihosocialne podpore pomembnih drugih;
- ✓ Lin (v Vaux 1988, 25) pa jo opredeli kot oporo dostopno posamezniku preko socialnih vezi z drugimi posamezniki, skupinami in večjimi skupnostmi;
- ✓ House (v Vaux 1988, 26) je predlagal, da je opora medosebna transakcija, ki vključuje emocionalno skrb (naklonjenost, ljubezen, empatija) ali instrumentalno pomoč ali informacije (o okolju) ali oceno (informacije, pomembne za samoocenjevanje);
- ✓ Lin (v Vaux 1988, 27): zaznana ali tudi dejanska instrumentalna in/ali ekspresivna ponudba s strani posameznikovih intimnih in zaupnih partnerjev, preostalih akterjev v njegovi socialni mreži in širši skupnosti;
- ✓ Shumaker in Brownell (v Vaux 1988, 26) definirata socialno oporo kot menjavo virov med vsaj dvema posameznikoma, pri čemer mora vsaj eden od njiju imeti namen izboljšati blagostanje porabnika (z menjavo).

Vaux (Hlebec in Kogovšek 2003, 105) je socialno oporo razdelil na tri osnovne elemente, ki so povezani preko kompleksne dinamike procesov izmenjave in komuniciranja med posameznikom in njegovim socialnim okoljem:

✓ vir socialne opore (del socialnega omrežja posameznika, na katerega se obrača po pomoč in oporo; to so tako imenovana omrežja socialne opore ali osebna omrežja). Običajno so omrežja socialne opore stabilna (velikost in sestava), razen v obdobjih večjih življenjskih prehodov in večjih sprememb (na primer prehod iz nižje v višjo stopnjo šolanja, poroka, ločitev, hujša nesreča, izguba delovnega mesta ali upokojitev). Med dejavniki, ki lahko vplivajo na velikost in sestavo omrežij socialne opore, je lahko tudi kulturni kontekst, saj primerjalne raziskave kažejo značilne razlike v sestavi in velikosti omrežij v različnih družbah. Med dejavniki, ki lahko sooblikujejo značilnosti omrežij socialne opore, so tudi velike spremembe znotraj istega socialnega okolja, na primer sprememba političnega in ekonomskega sistema, ki je značilna za tranzicijo v Sloveniji. Specifično socialno okolje lahko vpliva na vse tri elemente socialne opore – omrežja socialne opore imajo specifično velikost in sestavo, spreminjajo se lahko vrste socialne opore, ki jih posameznik izmenjuje s socialnim omrežjem, spreminja pa se lahko tudi subjektivna zaznava virov (obstoj, dostopnost in kakovost izmenjane socialne opore).

✓ oblike socialne opore (so specifična dejanja oziroma vedenja, ki se vsaj večinoma priznavajo kot dejanja z namenom pomoči posamezniku, bodisi spontano bodisi na prošnjo za pomoč). Kljub dobrim namenom dejanja opore (oziroma oporno vedenje) nujno ne pomagajo ali niso percepirana kot oporna. Kakšen bo izid, je odvisno od vrste kontekstualnih dejavnikov (količine in oblike opore, časovnega trenutka, v katerem je ponujena, narave odnosa med prejemnikom in dajalcem opore in drugih). Vsako dejanje opore ima potencialno različne možne učinke in posledice (kratko- in dolgoročno) (Vaux 1988).

✓ posameznikovo subjektivno zaznavo oziroma oceno virov in oblik socialne opore (je ocena (evalvacija) prisotnosti, zadostnosti in kakovosti te opore (večinoma zadovoljstva z oporo, pa tudi občutka pripadnosti, občutka, da drugi skrbijo za osebo ipd.)). Je neke vrste indikator, ki kaže, kako dobro socialna opora deluje in kako dobro izpolnjuje svoj namen. Ta ocena je lahko bolj globalna in zadeva ustreznost posameznikovega omrežja kot celote, lahko zadeva posamezni del omrežja oziroma posamezne specifične odnose (npr. partner, prijatelji, sodelavci) ali pa posamezne oblike oziroma razsežnosti socialne opore (npr. emocionalne, materialne) (Vaux 1988).

2.1 Vrste socialne opore

Vaux (1988, 35) opredeli vrste socialne opore kot dejanja, ki se priznajo kot namen spontane pomoči ali s prošnjo posameznika za pomoč.

Socialno oporo je preučevalo veliko raziskovalcev, zato obstaja tudi veliko različnih opredelitev njenih funkcij. Vseeno se je sčasoma, na osnovi teoretičnih opredelitev in empiričnih študij, oblikoval relativen konsenz, na podlagi katerega lahko vrste socialne opore uvrstimo v štiri večje skupine (Hlebec in Kogovšek 2006, 16–17):

- ✓ *instrumentalna/materialna opora*: nanaša se na pomoč v materialnem smislu (izmenjava materialnih stvari, predvsem denarja, orodja, pomoči pri hišnih opravilih);
- ✓ *informacijska opora*: nanaša se na informacije, ki jih oseba navadno potrebuje ob kakšni večji življenjski spremembi (selitev);
- ✓ *druženje*: socialna opora v obliki neformalnega občasnega druženja (izleti, kino itd.);
- ✓ *emocionalna opora*: pomoč ob manjših oziroma večjih življenjskih krizah (ločitev, smrt bližnjega).

3 SPOL

3.1 Biološki in družbeni spol

Haralambos (1999, 589) pravi, da se izraz spol nanaša na biološko določene razlike med moškimi in ženskami. Spolna vloga je vloga, ki jo določa biološki spol in opredeljuje specifične osebnostne poteze ter vedenjske odzive, ki so značilni za osebo tega spola (Oakley 2000, 97). Če se za biološki spol (»sex«) uporabljata izraza »moški« in »ženska«, naj bi se za družbeni spol uporabljala izraza moškost in ženskost (Oakley 2005, 8). Moderna družba je ustvarila možnost za enakopravnost med moškimi in ženskami, a je ohranila razlikovanje med moškostjo in ženskostjo (Oakley 2000, 97).

Splošno razumevanje spola je še vedno vpeto v dihotomije med telesom in umom, čustvi in razumom, subjektivnostjo in objektivnostjo, zasebnostjo in javnostjo, biološkim in družbenim ipd. (čeprav se razumevanje žensk in moških spreminja skozi čas) (Leskošek 2002). Moškost se torej razume kot norma, ženska pa je vse, kar je nasprotno moškemu oziroma odklon od njega.

Oakley (2000) meni, da ženske družbene vloge (na primer vloga gospodinje in matere) niso nujno posledica ženske biologije, ampak so vloge spolov, ustvarjene kulturno. Ljudje se torej učijo vedenja, ki ga družba pričakuje od moških in žensk. Že Sofokles (v Jogan 2005, 81) je v stari Grčiji poudaril, da je »molč za žensko nakit« in da je njena dolžnost, da čim manj vidi, sliši ter sprašuje. Moški, po drugi strani, naj bi bil (Jogan 2005, 81) nosilec uma in določen, da gospoduje, vlada, medtem ko ženska sodi v kategorijo bitij, ki so podrejena in morajo skrbeti za blaginjo gospodujočih.

Instrumentalno vlogo igra mož-oče, njegova funkcija je v usmerjevalnem vedenju, inhibiciji čustev in zmožnosti, da dopušča sovražne odzive pri drugih. Ekspresivni vodja družine pa je ženska-gospodinja, ki se specializira v izražanju čustev, spodbujajočem vedenju do drugih, usmerja jo želja, da bi ugajala drugim in da bi jo imeli radi (Oakley 2000, 195). Zaradi njenih družbenih (pričakovanih) lastnosti se od nje tudi pričakuje, da bo svoji družini, partnerjem in otrokom prva, ki jim bo zagotovila emocionalno oporo. Njena vloga je, da daje čustveno toplino in trdnost vsej družini, da ohranja dobre, sproščene odnose med družinskimi člani, da družino drži skupaj (Oakley 2000, 195).

»Družba prek dejavnikov socializacije prenaša na posameznika vzorce vedenja in sklope vrednot, ki so družbeno sprejemljivi in zaželeni« (Kanjuo - Mrčela 1996, 46). Na tak način posameznik tudi oblikuje svojo lastno (spolno) identiteto, pri kateri gre za pričakovano delovanje, ki je v skladu z družbenimi normami. Kanjuo - Mrčela (1996, 46–47) izpostavi dve prevladujoči stališči v povezavi z vprašanjem razlik med moškimi in ženskami, ki nastopajo kot sestavni deli spolnih identitet. Prvo stališče zagovarja, da so moški in ženske fundamentalno različni – razlike so potrebne in pozitivne za posameznika in družbo, drugo, nasprotno stališče prizna obstoj fizičnih in hormonskih razlik med moškimi in ženskami, sicer pa vidi oba spola enako. Prvo stališče ohranja status quo in razdelitev družbenih vlog. Po drugem stališču so družbeno vsiljene spolne vloge destruktivne za posameznika in družbo kot celoto.

Spol je torej družbeno konstruiran. Spolno specifičnega vedenja se naučimo v procesu socializacije, v katerem si posameznik in posameznica prisvajata kulturo družbe, ki ji pripadata. Socializacija pa ne poteka za oba spola enako, saj različni dejavniki usmerjajo in vplivajo na oblikovanje spolnega vedenja in specifične identitete pripadnikov moškega ali ženskega spola; na podlagi tega procesa se oblikujejo spolno določene vloge. Socializacija

oblikuje vedenje in aspiracije deklet in fantov že od najzgodnejšega obdobja dalje (Barle in Počkar 1995, 60–66).

Spol kot družbeno kategorijo sestavljajo tri sestavine (Barle in Počkar 1995, 157):

a) *Spolna identiteta*: zavedanje in občutenje lastnega spola in odzivanje nanj. Sociologi dokazujejo, da se oblikuje s pomočjo socializacije, poteka vse življenje, od rojstva dalje. Sociolog Giddens poudarja, da se spolna socializacija začne takoj po rojstvu z različnim, spolno določenim odzivanjem staršev in drugih odraslih na spol otroka.

b) *Spolna vloga*: vedenje in status, ki ga ima človek glede na svoj biološki spol. V mnogih kulturah se od moških in žensk pričakuje različno vedenje in dejavnosti, ki naj bi jih opravljali.

c) *Spolni značaj*: pomeni različne lastnosti, ki naj bi jih imela spola, govorimo o t.i. »ženskih« in »moških« lastnosti. Veliko kultur, tudi zahodna, ženskam pripisuje lastnosti, kot so čustvenost, skromnost, podrelost, potrpežljivost, nesamostojnost, zvestoba, pasivnost in podobne lastnosti, medtem ko moškim pripisujejo aktivnost, agresivnost, razumskost, moč, gospodovalnost, pogum itd.

3.2 Razvoj spolne identitete

Leskošek (2002, 240) ugotavlja, da za razumevanje spolnih razlik ni pomembno samo to, kako spol razume neka kultura, temveč tudi to, kako vpliva na identitete ljudi, oziroma, kako ti ljudje mislijo sami o sebi, in sicer znotraj določene kulture. Pomembno je dejstvo, koliko so svojo identiteto posamezniki lahko oblikovali kot suvereni in avtonomni subjekti, koliko svobode so imeli pri samodefiniranju in kaj jih je pri tem omejevalo. Zaviršek (1997, 335) omenja, da v vsakdanjem življenju ženske in moški, v različnih situacijah in v različnih razumevanjih sebe, izbirajo med različnimi koncepti ženskosti in moškosti. Pri tem imajo deklice v odraščanju manj pozitivnih identifikacijskih figur kot dečki, saj so jim na voljo pasivnejše pravljичne figure in pogosto vidijo svoje matere kot odvisne in kot osebe z malo moči in malo želja za doseganje uspehov zunaj družine. Nasprotno pa imajo dečki večjo paleto pozitivnih identifikacijskih figur in pogosteje vidijo svoje očete kot osebe, ki imajo moč in željo po doseganju uspehov zunaj družine (Zaviršek 1997, 335).

Na ženske in moške ter na njihove socialne vloge velikokrat gledamo stereotipno, pri čemer ženski še vedno pripisujemo lastnosti, kot so nežnost, čustvenost, toplina, materinskost, dovzetnost za potrebe drugih, zgovornost, radovednost, moškimi pa lastnosti, kot so razumskost, vplivnost, dominantnost, moč, aktivnost, pogum, uspešnost ipd. Tudi Kanjuo - Mrčela (1996, 47) pravi, da se ženskam pripisujejo določene socialno-psihološke lastnosti (empatija, čustvenost), ki so nasprotne lastnostim, ki se pripisujejo moškimi (agresivnost, samozavestnost ipd.). Kobal (2000, 140–143) pravi, da se takšno poenostavljeno in polarizirano pripisovanje enih lastnosti ženskam, drugih pa moškimi ne pojavlja le v vsakdanjih pogovorih o razlikah med spoloma, temveč globoko in odločilno vplivajo že na vzgojo.

Haralambos (1999, 606–608) navaja, da imajo ženske v patriarhalnih družbah v rokah manjši del virov in družbene moči. Patriarhalni odnosi, ki so med drugim spodbudili tudi neenako delitev dela med moškimi in ženskami, imajo že dolgo tradicijo. Izoblikovali naj bi se že v prazgodovini, in sicer kot posledica naravne delitve dela med žensko in moškimi. Moški je prevzel vlogo zaščitnika družine, ženska vloga pa je bila skrb za dom in domače ognjišče. Takšno delitev dela so kasneje še utrdila: zasebna lastnina, ki je bila v rokah moških, državna zakonodaja in cerkveni kanoni. Vladalo je prepričanje, da je delitev dela glede na spol edino pravilna in vsekakor naravna.

Oakley (2000, 82–83) ugotavlja, da so se v današnjem času v družini zgodile velike spremembe, in sicer kot posledica demokratičnih ideologij, političnih gibanj in novih materialnih možnosti za življenje. Po eni strani so se ženske začele množično zaposlovati, dosegati boljše plačana dela, hitrejše napredovanje; po drugi strani pa so moški, verjetno tudi posledično, postali bolj aktivni v družini. Danes veliko moških pomaga pri gospodinjskih opravilih in skrbi za vzgojo otrok. Vendar, kot navajajo raziskave, emocionalno delo v družini še vedno ostaja primarno breme žensk (Šadl 2002, 63).

3.3 Moškost in ženskost

Deaux in Major (v Lippa 2002, 98) trdita, da moške in ženske vloge igramo glede na svoje osebne koncepte spola in glede na pričakovanja drugih ljudi, okolice (spolni stereotipi). Nadalje Deuax (v Lippa 2002, 54) ugotavlja, da se maskulinitet (moškost) in femininitet (ženskost) nanašata na zunanji videz, neverbalno komunikacijo, družbene vloge, poklice, biološke značilnosti in spolna vedenja, ki naj bi bili značilni posebej za en ali drugi spol. Maskuline osebne lastnosti naj bi bile večinoma bolj značilne za moške kot za ženske in jih lahko označimo kot "agentne" lastnosti, ki se nanašajo na težnjo po nadzoru in na neodvisnost od drugih ljudi, osebno učinkovitost in vidike osebnega stila (Avsec 2002, 20). Po drugi strani pa lahko feminilne lastnosti, značilne predvsem za ženske, označimo kot "komune" («communion»), njihova dimenzija se nanaša na skrb za druge, prijaznost, pripravljenost pomagati, emocionalnost in senzitivnost, ljubezen do otrok, ipd. (Avsec 2002, 20–21).

Moi (1999, 74–75) pravi, da raba besed ženskost in moškost ponazarja družbeni konstrukt spolnih in vedenjskih vzorcev, ki jih vsiljujejo in posredujejo družbene in kulturne norme. Po Leskošek (2002, 198) je šlo pri razumevanju pojma moškosti in ženskosti za dilemo, ali sta dva različna kosa iste celote ali pa med njima ni razlik. To dilemo ponazori s slikovito metaforo, da gre pri moškem in ženski za dva življenjska principa, za dvoje nasprotnih smeri, dvoje polarnih struktur; ženska doživlja kompleksno, moški elementarno. Karkoli ženska doživlja, doživlja s celotno duševnostjo in je njeno mišljenje prepojeno s čustvom, ki ga niti ne more izolirati (Leskošek 2002, 198). Nadalje pa se moški duševno udeležuje le z deli svoje duševnosti in ne s celoto, saj razsoja brez čustev, dela po načrtu, ne skače, je dosleden, trezen v situacijah, kjer ženska tega ne zmore.

V začetku 18. stoletja je družinska zakonodaja na Zahodu razločevala področja delovanja moških in žensk, po kateri je bila ženska skrbnica doma, otrok in svojega moža, moški pa je bil odgovoren za vzdrževanje in oblikovanje družinskega življenja (Dremelj v Novak 2004, 56). V 19. stoletju se je družinska zakonodaja preoblikovala v skladu z družbenimi spremembami, vendar je še vedno do 60. let dominantna vloga v družini pripadala moškemu. Tudi v sodobnih zahodnih družbah je še vedno prisotno pojmovanje ženske kot dobre matere

in skrbnice, medtem ko je moškemu pripisana lastnost "dobri prinašalec dohodka" (Dremelj v Novak 2004, 56).

Na prelomu 19. stoletja so bile ženske prepričane, da je gospodinjstvo pomembno, ker zagotavlja družinsko zadovoljstvo, saj se v nasprotnem primeru (če je gospodinjstvo zanemarjeno) mož začne odvrnati od doma in žene (Leskošek 2002, 224). Ženske vzgajajo svoje hčere za prevzem podrejene vloge gospodinje in jih učijo domestikacije, ki je neskončna lekcija, ki temelji na psihološki identifikaciji med materjo in hčerjo (Oakley 2000, 250). Oakley (2000, 254) ugotavlja, da družina ženskam omogoča vajeništvo za vlogo gospodinje in tako naj bi odprava gospodinjске vloge zahtevala odpravo družine in njeno nadomestitev z bolj odprtim in drugačnim odnosom. Zaviršek (1994, 129) meni, da je paradoks prav to, da celotna socializacija in sodobna družba predstavljata ženske kot nemočna bitja, vendar zadostuje pogled v družino, kjer opazimo, da je od ženske odvisna večina družinskih članov. Družine ne bi bile to, kar se nekaterim zdi (oaza sproščenosti, ugodja in osebne pozornosti), če ne bi temeljile na posebni obliki dela (Šadl 2002, 59). Ženske namreč nudijo družinskim članom emocionalno oporo z izražanjem čustvene topline in razumevanjem, zadovoljujejo čustvene potrebe družinskih članov, povezujejo družino v skupino in (emocionalno) skupnost (Šadl 2002, 59–60).

4 Empirična utemeljitev teoretskih izhodišč

4.1 Kratka predstavitev primerljivih sekundarnih študij

V Sloveniji lahko šele 90. leta 20. stoletja pojmuje kot obdobje dosledne teoretske in metodološke konceptualizacije raziskovanja socialne opore (Novak 2004, 7).

Prvi podatki na področju socialnih omrežij Slovencev so bili zbrani v raziskavi leta 1987, izvedeni v sklopu večje raziskave z naslovom *Stratifikacija in kvaliteta življenja v Jugoslaviji*, ki ga je pripravil Institut za sociologijo v Ljubljani (Iglič 1988, 84). Analiza je pokazala, da so socialne mreže, ki jih vzdržujejo ženske, manjše od socialnih mrež moških, vendar imajo ženske (stare od 25 do 55 let) značilno večje število sorodstvenih vezi (Iglič 1988, 86–87). Najpomembnejšo vlogo v življenju žensk, starih od 45 do 54 let z nedokončano osnovno šolo in delovnim statusom gospodinje, ima glede na analizo partner (Iglič 1988, 89). Nasprotno pa je partnerica najmanj pomembna moškim, starim od 15 do 24 let ali tistim od 55 do 75 let, s končano osnovno šolo ter delovnim statusom šolajočega ali upokojenega (Iglič 1988, 89).

V članku *Starostniki in njihova vpetost v sosedska omrežja* je narejena primerjava med letoma 1987 in 2002, na podlagi katere so ugotovljene spremembe v pomenu in vlogi sosedov v socialnem omrežju (Filipovič in drugi 2005, 205). Članek obravnava socialna omrežja starostnikov v Sloveniji, pri čemer je izpostavljen pomen sosedov kot članov opornega socialnega omrežja. Na soseda se za pogovor o pomembnih zadevah obrne višji odstotek žensk kot moških (4,9 % vs. 2,7 %) (Filipovič in drugi 2005, 211).

Hlebec (2004, 993) v članku *Socialna opora starostnikov v perspektivi spolov* ugotavlja, da so ženske bolj specializirane za emocionalno oporo, moški pa za materialno oporo. Moški so med drugim tudi pogosteje vir finančne opore. Med opazovanimi starostniki je 80 % poročenih, med starostnicami le 34 %, kar kaže, da ima večina starostnikov še vedno na voljo najpomembnejši vir neformalne socialne opore – partnerico, polovica starostnic pa si je poiskala nadomestni vir(e) (Hlebec 2004, 994). Starostnice so tako v povprečju bolj osredotočene na sorodniško omrežje kot starostniki, saj naj bi imele v omrežju najmanj dve tretjini sorodnikov, starostniki pa komaj polovico (Hlebec 2004, 989). Starejši moški v omrežjih nimajo sosedov, starostnice pa imajo kar 33 % sosedov v opornem omrežju (Hlebec 2004, 989).

Na podlagi podatkov iz dveh študij o socialnih omrežjih, ki zajemata reprezentativne podatke za Slovenijo za leti 1987 in 2002, Šadl (2005) analizira emocionalno oporo glede na posamezne demografske značilnosti znotraj posameznega leta in primerja ter razlaga spremembe v opori glede na predtranzicijsko in tranzicijsko obdobje. Tako avtorica ugotavlja, da so v letu 1987 ženske imele največjo oporo pri svojih partnerjih (31 %), moški pa so imeli bolj razpršene emocionalne vire, med katerimi partnerice niso igrale najpomembnejše vloge (17 %) (Šadl 2005, 236). Dve desetletji kasneje, v letu 2002, sta primarna vira opore pri obeh spolih enaka – partner in prijatelji, kjer se je vloga partnerja/posebej partnerice kot emocionalnega resursa povečala pri moških. Nasprotno pa se pri ženskah vloga partnerja v letu 2002 skoraj ne spremeni, zmanjša se z 31 % leta 1978 na 29 % leta 2002, primerljiva je z vlogo prijateljev. Spolne razlike v virih emocionalne opore potrjujejo tudi tuje raziskave; ženske bolj verjetno kot moški navajajo, da prejemajo podporo tako od družinskih članov kot od prijateljev (Antonucci v Šadl 2005, 236).

Ljubljankanke imajo večja omrežja kot Ljubljančani (Kogovšek in drugi 2003, 191). Ženske v svoja omrežja v večji meri vključujejo sorodnike (posebej sorojence in otroke), kar potrjuje stereotip večje družinske orientiranosti žensk, medtem ko so imeli moški v svojem omrežju večji odstotek prijateljev (Kogovšek in drugi 2003, 194). Cambell in sodelavci (v Kogovšek in drugi 2003, 186) so ugotovili, da posebej pri samskih ženskah in ženskah brez otrok ter samskih moških in vdovah zasedajo bratje in/ali sestre dominanten položaj pri nudenju vseh tipov socialne opore. Nasprotno pa se pri ločenih in neporočenih moških kaže relativna nepomembnost bratov in/ali sester kot članov omrežij socialne opore.

5 RAZISKOVALNI PROBLEM

5.1 Hipoteze

Hipoteze sem oblikovala na podlagi prebrane in predstavljene literature ter na podlagi rezultatov že narejenih raziskav. Oblikovala sem štiri hipoteze, ki jih bom v nadaljevanju poskušala preveriti.

H1: Ženske in moški imajo različne vire socialne opore.

Emocionalna opora je pomembna za kakovostno emocionalno življenje posameznika in za kakovosten odnos z drugimi (Šadl in Hlebec 2007, 227). Raziskave tudi ugotavljajo, da naj bi bile ženske tiste, ki so pristojne za odnose in tudi v večji meri nudijo različne oblike socialne opore (še posebej emocionalne). Moški naj bi bili bolj pripravi bolj za praktične stvari in naj bi bili v večji meri pristojni za materialno socialno oporo (Kogovšek in drugi 2003, 196). Glavni vir emocionalne opore so partnerji, druženje pa praviloma zagotavljajo posamezniku najbližje osebe (partner, najbližji sorodniki, prijatelji) (Dremelj 2003; Mandič in Hlebec 2005). Emocionalno oporo nudijo tako formalni kot neformalni viri, s tem da se formalni viri opirajo na bolj tehnično znanje in profesionalne norme, neformalni viri opore (na primer partner, družinski člani, prijatelji) pa so motivirani v glavnem z občutki bližine in naklonjenosti (Šadl in Hlebec 2007, 227). Velik del materialne in informacijske opore nudijo bolj oddaljene vezi, in sicer znanci, sodelavci, sosedge ipd. (Mandič in Hlebec 2005, 274).

H2: Zakonski stan vpliva na vire socialne opore tako pri moških kot ženskah.

Pri samskih ženskah in samskih moških ter vdovah zasedajo dominanten položaj bratje oziroma sestre, in sicer pri nujenju vseh tipov socialne opore (Kogovšek in drugi 2003, 186). Samskim osebam (posebej ženskam) bratje oziroma sestre nudijo več instrumentalne opore kot poročenim osebam (Kogovšek in drugi 2003, 186). Vendar narašča predvsem pomen prijateljstva pri samskih ljudeh (s 23 % v letu 1987 na 44 % v letu 2002) (Šadl 2005, 228). Ovdovelim ženskam največkrat nudijo socialno opore prijateljice (pri nasvetih, žalovanju, druženju ipd.) (Kogovšek in drugi 2003, 187).

Poročene osebe se v večji meri obrnejo po emocionalno oporo k partnerjem in prijateljem (Šadl 2005, 227). Opora v letih, ko se par poroči in dobi otroke, lahko pride iz različnih virov.

Norris in Tindale (v Dremelj 2003, 165) ugotavljata, da so najpogostejši vir opore stari starši in prijatelji. V primeru enostarševskih družin so velik del opore otroci, ki se izkažejo pomembni predvsem pri bolezni (44%) in materialni opori (22,5%) (Dremelj 2003, 160).

H3: S starostjo se sestava omrežja spreminja različno za moške in ženske.

Omrežje ljudi, na katere se oseba obrne v primeru različnih težav, odločitev, opravil ipd., se skozi življenje spreminja. S starostjo se zmanjšuje delež prijateljev, starejši pa imajo v svojem omrežju, predvsem pri emocionalni in materialni opori, več sorodnikov (Dremelj v Novak 2004, 81). Predvsem pomembni postanejo otroci (za najstarejšo starostno skupino nad 65 let). Medtem ko je v starostni skupini od 18 do 24 let, pomemben prijatelj, naj bi se med 35. in 49. letom povečala vloga partnerja v emocionalni opori (Hlebec in Kogovšek 2005; Šadl 2005). Tudi analiza socialnih omrežij Ljubljančanov (Kogovšek in drugi 2003) je pokazala, da se s starostjo več pomen sorodnikov in za starejše od 65 let predstavljajo več kot polovico socialnega omrežja. Najpomembnejši vir socialne opore starejšim posameznikom so njihovi družinski člani (partner, otroci) (Filipovič in drugi 2005, 205). Antonucci meni, da v zgodnjem obdobju življenja starši otrokom več dajejo, kot pa od njih v zameno prejemajo, a se kasneje to obrne (Kogovšek in drugi 2003, 187). Po drugi strani pa se lahko posebno pri starostnicah poglobi pomen prijateljstva, ko si ob izgubi moža poiščejo oporo pri drugih vdovah znotraj kroga prijateljev (Kogovšek in drugi 2003, 187).

H4: Glavni vir finančne opore – tako ženskam kot moškim – so starši.

V primeru finančne opore največji delež predstavljajo prijatelji, sledijo jim starši (Dremelj 2003, 159). Leta 1987 so se ljudje po finančno pomoč v prvi vrsti obračali na svoje starše in prijatelje, v letu 2002 pa se je njihova pomoč zmanjšala na 5,8 % (Nagode in drugi 2006, 821).

6 EMPIRIČNI DEL

6.1 Opis podatkov

Podatki so bili zbrani na terenu s kvantitativno metodo (anketa) v okviru predmeta Osebna omrežja v letu 2007/08, kjer je bil uporabljen prilagojen vprašalnik (v prilogi), ki ga je za merjenje egocentričnih socialnih omrežij razvila T. Antonucci. Vsak študent je anketiral 6 polnoletnih oseb, od tega tri osebe ženskega in tri osebe moškega spola. Čas trajanja ankete je bil povprečno 30 minut.

Za alterje končnega omrežja egov smo spraševali o vzajemnih relacijah nudenja različnih vrst socialne opore, ki jo egi dajejo ali prejemajo od alterjev:

- ✓ emocionalna opora: *Ali obstajajo ljudje, ki jim zaupaš stvari, ki so zate pomembne?;*
- ✓ informacijska opora: *Ali obstajajo ljudje, ki jih vprašaš za nasvet ob pomembnih življenjskih spremembah?;*
- ✓ manjša materialna opora: *Ali obstajajo ljudje, od katerih si sposodiš kakšno stvar?;*
- ✓ večja materialna opora: *Ali obstajajo ljudje, ki ti pomagajo pri večjih opravilih?;*
- ✓ druženje: *Ali obstajajo ljudje, s katerimi se družiš?;*
- ✓ finančna opora: *Ali obstajajo ljudje, od katerih si izposodiš kakšno večjo vsoto denarja?.*

Kvantitativni podatki so bili analizirani s programom SPSS, kjer so bile izračunane deskriptivne statistike sestave omrežij socialne opore (velikost omrežja, odstotek moških, žensk, partnerjev, sorodnikov, prijateljev, staršev ipd.).

V nadaljevanju bom analizirala vprašanja, s tem da bom znotraj vsakega vprašanja gledala strukturo omrežja po spolu.

6.2 Demografske značilnosti

Pri predmetu Osebna omrežja smo uporabili vzorec, ki naj bi vseboval le polnoletne ljudi. Polovica vseh anketirancev naj bi bila mlajša od 40 let, druga pa starejša, od tega naj bi bila polovica moških in polovica žensk. Študentje smo tako zbrali podatke za 480 egov in 5844 pripadajočih alterjev.

V vzorcu je 53 % egov ženskega spola in 47 % egov moškega spola. Omrežja žensk najpogosteje tvori od 8 do 9 alterjev, moški pa imajo v svojem omrežju od 7 do 8 alterjev.

Največ anketirancev je starih od 18 do 30 let (37 %), najmanj nad 65 let (11 %). Moški so pogosteje poročeni (60 %). V celotnem vzorcu je 56 % anketirancev poročenih, najmanj je ovdovelih oziroma ločenih (8 %). V vzorcu je največ anketirancev zaposlenih (50 %), sledijo študentje (29 %). Upokojenci predstavljajo 18 % vzorca. V vzorcu je najmanj gospodinj (0,5 %). Najvišja dosežena izobrazba anketirancev je 4- oziroma 5-letna strokovna šola (29 %), visoko šolo, fakulteto oziroma magisterij ima 15 % anketirancev. Anketiranci večinoma prihajajo iz majhnega mesta (29 %) ali strnjene podeželske vasi (25 %) oziroma mesta (25 %).

Tabela 6 1: Demografske značilnosti glede na spol (v %)

SPREMENLJIVKA	MOŠKI	ŽENSKÉ	SKUPAJ
STAROST			
med 18 in 30 let	39	35	37
med 31 in 45 let	17	18	18
med 46 in 65 let	36	32	33
nad 60 let	8	15	12
ZAKONSKI STAN			
Poročen/a ali živi s partnerjem/ico	60	52	56
Ima partnerja/ico, vendar ne živi z njim/njo	18	18	18
Ovdovel/a	0,8	8	5
Ločen/a	1,5	5	3
Samski/a	19	17	18
Drugo	0	0,3	0,2
IZOBRAZBA			
Nedokončana OŠ	0,4	3	2
Osnovna šola	6	11	9
2/3-letna poklicna šola	18	10	14
4/5-letna strokovna šola	29	29	29
Gimnazija	21	24	23
Višja šola	10	7	8
Visoka šola, fakulteta, akademija	12	13	12
Magisterij, doktorat	3	2	3
KRAJ BIVANJA			
Večje mesto	24	26	25
Predmestje ali obrobje velikega mesta	15	14	14
Majhno mesto ali kraj	29	28	28
Strnjena podeželska vas	26	24	25
Razpršena podeželska vas	7	7	7

6.3 Analiza

Tabela 6.2 prikazuje osebe, ki moškim oziroma ženskam nudijo določeno vrsto socialne opore. Iz tabele je razvidno, da razlike med spoloma obstajajo, čeprav so minimalne. Glavni vir emocionalne opore ženskam je partner (26 %), na drugem mestu sledijo prijatelji (24 %). Emocionalna opora partnerja je statistično značilna, saj ženskam pomenijo več kot moškim, ki jih uvrstijo na drugo mesto dajanja emocionalne opore. Na prvem mestu v dajanju emocionalne opore moškim so prijatelji (27 %).

Čeprav Granoveter (v Dremelj 2003, 159) pravi, da velik del informacijske opore nudijo emocionalno bolj oddaljene vezi, kot so znanci, sodelavci ali sosedge, pa so glede na moje rezultate te vezi zelo šibke oziroma jih sploh ni. Glavni vir informacijske opore glede na spodnjo tabelo so tako moškim kot ženskam partnerji, s tem da moškim pomenijo malenkostno več, vendar ne statistično značilno. Drugo mesto si delijo starši in prijatelji, tako pri moških kot ženskah.

Pri manjši materialni opori so moškim glavni vir opore prijatelji (28 %), pri večji materialni opori pa si prijatelji delijo mesto s starši, saj so moškim pomembni tako starši kot prijatelji. Ženske pri večji materialni opori dodajajo še partnerja, poleg staršev. Campbell s sodelavci (v Dremelj 2003, 159) pravi, da vlogo druženja največkrat zapolnjujejo partner in prijatelji. Dobljeni podatki potrjujejo teorijo, saj so glavni vir druženja posameznikom prijatelji (42 % pri ženskah vs. 37 % pri moških). V primeru finančne opore največji delež med člani omrežja predstavljajo starši (37 % pri moških vs. 33 % pri ženskah), nekoliko manjši delež zavzemajo pri moških bratje oziroma sestre (15 %), pri ženskah pa partner (17 %).

Tabela 6 2: Najpomembnejši viri socialne opore glede na spol

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosede	% sodelavec	% druga oseba
EMOCIONALNA OPORA	Moški	22*	16	18	9	7	27	0	0	0*	0
	Ženska	26	15	15	9	9	24	0	0	2	0
INFORMACIJSKA OPORA	Moški	28	20	11*	8	10*	20	0	0*	2	0
	Ženska	25	22	13	9	7	22	0	1	2	0
MANJŠA MATERIALNA OPORA	Moški	13	16	14	11	13	28	1	3	2*	0
	Ženska	14	18	14	11	15	22	0	3	1	0
VEČJA MATERIALNA OPORA	Moški	18	20	14	11	13	20	1	2	1	0
	Ženska	17	17	17	10	15	20	0	2	0	0
DRUŽENJE	Moški	12	9	11	9	16	37	1	2	2	0
	Ženska	10	9	9	9	16	42	1	2	2	0
FINANČNA OPORA	Moški	13*	37	10	15*	10*	13	0	1	1	0
	Ženska	17	33	9	11	14	13	0	0	1	0

* statistično značilna razlika

Glede na tabelo 6.3 največ emocionalne opore nudijo prijatelji, partner ter družina (starši, sorojenci). Glavni vir emocionalne opore poročenim ženskam je partner (27 %), poročenim moškim pa prijatelji (27 %). Na drugem mestu je za poročene ženske kot glavni vir emocionalne opore prijatelj, za moške partnerica.

Glavni vir informacijske opore so prijatelji, ne glede na zakonski stan. Zanimivo je, da ločenim moškim največ informacijske opore nudi partner. Verjetno je prišlo do napačnih podatkov, lahko pa je bilo v anketiranje zajetih več sveže ločenih parov, ki so verjetno še vedno povezani med seboj in si nudijo tovrstno oporo.

Manjšo materialno oporo pri ženskah največkrat nudijo prijatelji, le pri samskih ženskah so v ospredju starši in drugi sorodniki. Čeprav Ferligoj (v Filipovič in drugi 2005, 20) ugotavlja, da so sosedje pomembni pri dajanju manjše materialne opore, je po mojih podatkih sosed pomemben v dajanju materialne opore le ločenemu moškemu (50 %) in ločeni ženski (26 %). Pri večji materialni opori se tako kot pri manjši materialni opori moški raje obrnejo na starše, pri ženskah pa še vedno prevladujejo prijatelji.

Vlogo družjenja pri posameznikih, ne glede na spol in zakonski stan, največkrat zapolnjuje prijatelj. Pri ženskah je na drugem mestu drug sorodnik, medtem ko se pri ovdovelih moških na drugem mestu pojavljajo še otroci (19 %). Pri ovdovelih ter ločenih moških del družjenja zaseda tudi sosed.

Starši so na prvem mestu, tako pri ženskah kot moških, v dajanju finančne opore, kar sovпада tudi z mojo četrto hipotezo, ki pravi, da so glavni vir finančne opore starši.

Pri samskih ženskah in moških se kaže pomembnost primarne družine (starši ter bratje oziroma sestre). Bratje oziroma sestre sicer ne zasedajo dominantnega položaja, kot trdi Kogovšek (v Kogovšek in drugi 2003, 186), vendar so vseeno močni viri, saj se glede na moje rezultate (tabela 6.3) največkrat pojavljajo na drugem mestu v dajanju vseh tipov socialne opore.

Že Norris in Tindale (v Dremelj 2003, 165) ugotavljata, da so najpogostejši vir opore poročenim parom stari starši in prijatelji, to pa dokazujejo tudi moji rezultati, saj se tako pri poročenih ženskah kot pri poročenih moških na prvem mestu pojavljajo prijatelji oziroma starši.

Glede na podatke druge hipoteze ne morem niti zavrniti niti sprejeti, saj je vzorec premajhen, da bi lahko ugotovitve posploševali na celotno populacijo. Sprejeti je ne morem, ker se večinoma (tako pri moških kot ženskah) na prvem mestu (skoraj pri vseh tipih socialne opore) pojavljajo prijatelji. Zavrniti pa je tudi ne morem, ravno zaradi tega, ker se na primer v

omrežju žensk pogosteje pojavijo bratje oziroma sestre in drugi sorodniki, kot se to zgodi pri moških. Torej obstajajo majhne razlike glede na zakonski stan in vrsto socialne opore.

Tabela 6 3: Najpomembnejši viri socialne opore glede na zakonski stan in spol

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosed	% sodelavec	% druga oseba
EMOCIONALNA OPORA											
MOŠKI	Poročen/vezana	26	21	27	15	16	28	1	4	5	3
	Ovdovel	25	20	35	0	10	30	0	0	0	0
	Ločen	24	48	25	0	13	25	0	0	0	0
	Samski	21	19	29	17	14	30	0	0	4	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	30	19	25	16	17	29	1	3	10	1
	Ovdovela	32	20	25	10	16	33	0	0	0	0
	Ločena	27	19	41	19	7	31	0	5	0	0
	Samska	31	25	29	12	14	26	2	0	4	3
INFORMACIJSKA OPORA											
MOŠKI	Poročen/vezan	30	25	23	15	19	26	2	0	8	6
	Ovdovel	12	24	0	12	12	12	0	0	0	0
	Ločen	47	31	0	10	10	47	0	0	0	0
	Samski	23	34	18	15	11	27	0	5	7	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	29	29	23	14	16	29	0	8	9	2
	Ovdovela	23	23	24	13	11	32	0	9	7	0
	Ločena	13	29	26	15	33	20	10	0	9	2
	Samska	30	27	33	16	12	32	0	5	0	0
MANJŠA MATERIALNA OPORA											
MOŠKI	Poročen/vezan	20	22	24	20	22	31	9	9	8	0
	Ovdovel	0	0	3	0	53	51	0	0	0	0
	Ločen	3	11	0	5	11	42	0	50	0	0
	Samski	27	23	26	17	19	28	0	19	5	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	19	25	25	20	20	30	2	15	6	4
	Ovdovela	14	26	28	23	16	35	0	8	0	2
	Ločena	14	21	0	29	33	30	26	26	9	0
	Samska	19	32	22	10	30	28	3	2	3	0
VEČJA MATERIALNA OPORA											
MOŠKI	Poročen/vezan	23	26	25	18	24	28	5	11	4	7
	Ovdovel	18	6	0	23	11	24	0	0	0	0
	Ločen	25	31	12	29	0	25	0	0	25	0
	Samski	20	29	27	26	19	33	7	2	0	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	22	25	27	15	23	28	6	10	4	7
	Ovdovela	29	18	23	13	20	28	0	0	0	0
	Ločena	26	20	23	14	20	34	0	13	0	0
	Samska	27	24	26	30	18	28	2	0	4	0
DRUŽENJE											
MOŠKI	Poročen/vezan	17	13	18	14	20	32	4	7	9	1
	Ovdovel	2	14	16	7	33	5	0	15	14	0
	Ločen	50	10	25	5	48	25	0	25	0	0
	Samski	10	15	13	16	20	32	5	7	7	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	15	12	20	14	20	31	8	6	7	1
	Ovdovela	13	13	14	10	24	40	13	15	0	0
	Ločena	10	11	8	16	17	27	5	6	9	0
	Samska	9	12	9	11	22	28	0	6	4	1

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosed	% sodelavec	% druga oseba
FINANČNA OPORA											
MOŠKI	Poročen/vezana	25	39	26	30	21	26	0	3	9	0
	Ovdovel	10	51	0	10	10	20	0	0	0	0
	Ločen	25	29	0	25	25	25	0	50	0	0
	Samski	10	40	28	22	24	30	9	0	8	0
ŽENSKA	Poročena/vezana	29	36	23	21	24	28	0	4	4	0
	Ovdovela	36	41	25	16	33	16	0	0	6	0
	Ločena	8	36	31	17	30	27	6	3	4	6
	Samska	28	40	13	28	31	19	9	0	6	0

*Poročeni in živeči v izvenzakonski skupnosti so izenačeni

Iz spodnje tabele (tabela 6.4) je mogoče opaziti, da se predvsem pri druženju delež prijateljev zmanjša, in sicer pri ženskah od 18 do 30 let starosti je delež prijateljev 51 %, medtem ko je pri starostnicah (nad 65 let) delež prijateljev skorajda prepolovljen (35 %). Pri moških se kaže podobna slika, s tem da se delež prijateljev ne zmanjša tako drastično kot pri ženskah, s 43 % (ženske od 18 do 30 let) na 31 % v starosti nad 65 let. Prijatelji predstavljajo pomemben vir kakršnekoli socialne opore skozi celotno življenjsko obdobje, vendar se njihov delež manjša, verjetno tudi zaradi smrti.

Pri emocionalni opori se pri ženskah delež sorodnikov (predvsem sorojencev) večja. Ženskam so v mladosti glavni vir emocionalne opore prijatelji (27 %) in partner (26 %). V poznih 40. pa so poleg prijateljev glavni vir emocionalne opore bratje ali sestre. Nasprotno kot trdi Dremelj (v Novak 2004, 81), da se s starostjo zmanjšuje pomen prijateljstva, so prijatelji pri emocionalni opori žensk še vedno na prvem mestu. Za moške nad 65. letom starosti pa so pri emocionalni opori na prvem mestu otroci, kar se sklada s trditvijo Šadlove (2005, 227), da so otroci pomembni za najstarejšo starostno skupino, torej nad 65 let.

Tudi sosedje naj bi, poleg otrok oziroma sorodnikov, predstavljali precejšen del opore (Dremelj 2003), a se v moji raziskavi (tabela 6.4) pokaže, da sosedje niso poglavitna socialna opora.

Pri starejših ženskah se pri finančni opori pojavljajo partner (34 %) in otroci (26 %), medtem ko so najpomembnejši vir finančne opore mlajših žensk (do 30 let) predvsem starši (37 %). Starši so pomemben vir finančne opore mlajšim verjetno zaradi vzorca, kjer so zajeti

večinoma mladi, starih od 18 do 24 let, ki študirajo in si sami ne morejo pokriti celotnega bivanja (če ne živijo doma) in šolnine.

V primeru materialne opore (manjša in večja materialna opora) se starejši večinoma zanašajo na otroke, druge sorodnike in prijatelje. Pri materialni opori je delež sorodnikov nekoliko večji kot pri mlajših. Omrežje moških in žensk se s starostjo pri dajanju manjše materialne opore ne spreminja, saj tako pri moških kot ženskah prevladujejo prijatelji, na drugem mestu so starši. Pri večji materialni opori so v omrežjih žensk na drugem mestu otroci, pri moških pa prav tako starši.

Delno lahko tretjo hipotezo zavrnemo, saj se s starostjo ne spreminja omrežje glede na spol, ampak v veliki večini ostaja podobno in se spreminja podobno. Drugi del hipoteze, torej da se s starostjo sestava omrežja spreminja, bi lahko potrdila, saj se s starostjo zmanjšuje delež prijateljev in večja pomen otrok.

Tabela 6 4: Najpomembnejši viri socialne opore glede na starost in spol

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosod	% sodelavec	% druga oseba
EMOCIONALNA OPORA											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	21	14	19	11	7	28	0	0	1	0
	Med 31 in 45 let	22	19	20	6	10	21	0	0	2	1
	Med 46 in 65 let	25	16	14	8	7	30	0	0	1	0
	Nad 65 let	16	16	25	8	8	24	0	2	0	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	26	16	13	7	9	27	0	0	2	0
	Med 31 in 45 let	25	14	22	7	7	23	0	1	0	0
	Med 46 in 65 let	25	14	16	21	9	12	0	0	3	0
	Nad 65 let	13	7	22	27	14	28	0	0	1	0
INFORMACIJSKA OPORA											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	28	22	12	9	7	21	0	0	2	0
	Med 31 in 45 let	30	17	10	6	10	22	0	0	3	2
	Med 46 in 65 let	27	21	11	9	10	18	0	0	3	0
	Nad 65 let	12	16	28	6	17	20	0	0	0	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	26	25	12	9	5	22	0	0	2	0
	Med 31 in 45 let	22	18	14	8	11	21	0	3	3	0
	Med 46 in 65 let	26	23	14	10	6	18	0	0	1	0
	Nad 65 let	23	18	22	10	5	29	0	2	2	0
MANJŠA MATERIALNA OPORA											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	15	15	13	12	11	27	3	3	2	0
	Med 31 in 45 let	14	18	13	11	13	26	0	3	2	0
	Med 46 in 65 let	12	17	12	11	14	30	0	2	2	0
	Nad 65 let	8	11	24	8	21	27	0	0	0	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	13	21	12	9	18	23	0	2	1	0
	Med 31 in 45 let	19	16	15	8	15	18	1	5	1	0
	Med 46 in 65 let	12	19	14	13	13	24	1	3	1	0
	Nad 65 let	13	13	18	15	18	22	1	2	2	0

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosed	% sodelavec	% druga oseba
VEČJA MATERIALNA OPORA											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	16	19	14	13	12	23	1	0	0	1
	Med 31 in 45 let	24	21	11	8	12	23	0	1	2	0
	Med 46 in 65 let	17	22	15	9	14	17	1	4	1	0
	Nad 65 let	13	11	19	14	18	19	1	4	1	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	16	17	17	11	14	21	0	1	1	2
	Med 31 in 45 let	20	21	20	9	13	15	1	2	0	0
	Med 46 in 65 let	16	16	18	11	15	21	0	2	0	0
	Nad 65 let	14	15	20	9	24	25	0	2	0	0
DRUŽENJE											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	12	11	5	11	14	43	1	1	3	0
	Med 31 in 45 let	14	8	12	6	15	40	0	1	3	0
	Med 46 in 65 let	13	7	15	10	18	31	1	3	2	0
	Nad 65 let	10	7	18	9	20	31	2	2	1	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	10	11	3	7	14	51	2	1	2	0
	Med 31 in 45 let	12	7	10	9	15	42	1	2	2	0
	Med 46 in 65 let	8	8	14	11	17	36	1	3	3	0
	Nad 65 let	13	9	8	8	21	35	3	2	1	0
FINANČNA OPORA											
MOŠKI	Med 18 in 30 let	10	37	12	16	11	11	1	0	2	0
	Med 31 in 45 let	13	45	5	11	10	14	0	3	2	0
	Med 46 in 65 let	16	32	11	17	9	15	0	1	0	0
	Nad 65 let	10	8	51	15	9	9	0	0	0	0
ŽENSKA	Med 18 in 30 let	14	37	7	10	15	13	0	1	2	0
	Med 31 in 45 let	15	33	9	13	11	18	0	0	1	1
	Med 46 in 65 let	17	29	12	12	16	12	1	0	0	0
	Nad 65 let	34	5	26	12	13	10	1	0	0	0

V raziskavi *Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov* (Dremelj 2003, 160) je ugotovljeno, da so starši pomemben vir finančne opore (14 %), kar se pokaže tudi pri mojih rezultatih. Tako pri moških kot ženskah starši zasedajo dominanten položaj. Zanimivo, da je pri moških na drugem mestu prav tako sorodnik oziroma sorojenec, medtem ko je pri ženskah na drugem mestu partner.

Po drugi strani pa Filipovič (in drugi 2005, 213) v svoji raziskavi ugotavlja, da se ljudje v primeru finančne stiske obrnejo na soseda, a se na splošno v mojih rezultatih sosedge le redko pojavljajo kot prevladujoči vir kakršnekoli socialne opore.

Glede na rezultate moje raziskave lahko potrdim četrto hipotezo, ki pravi, da so starši glavni vir finančne opore.

7 ZAKLJUČEK

Z nalogo sem želela analizirati in opisati podobo oseb, ki moškim in ženskam nudijo kakršnokoli socialno oporo.

V preučevani sekundarni literaturi socialne opore se je pokazalo, da se ljudje po pomoč v najrazličnejših stiskah v vsakdanjem življenju najraje zatečejo k neformalnim virom (prijatelji, starši, bratje/sestre, partner ipd.). Ugotovila sem, da so pri druženju (tako moškim kot ženskam) najpomembnejši prijatelji. Največ emocionalne opore nudijo prijatelji, partner in družina, s tem da je glavni vir emocionalne opore ženskam partner, poročenim moškim pa prijatelj. Tako moški kot ženske največ informacijske opore dobijo pri partnerjih, starših in prijateljih.

Čeprav naj bi bila zakonski stan in starost povezana s tem, kakšno oporo dobijo moški in ženske, se je izkazalo, da ne glede na spol, zakonski stan oziroma starost, prevladujejo prijatelji in starši. Glavni vir emocionalne opore poročenim ženskam je partner, sledi jim prijatelj/prijateljica, poročenim moškim pa so na prvem mestu prijatelji, na drugem mestu pa partnerice. Edinkrat, ko je sosed omenjen kot prevladujoča opora, je pri dajanju manjše materialne opore ločenemu moškemu oziroma ločeni ženski. Pri finančni opori prevladujejo starši, kar potrdi četrto hipotezo, kjer ugotavljam, da so starši glavni vir finančne opore. Tako da druge hipoteze ne morem ne potrditi ne zavrniti, saj zaradi majhnega vzorca ne morem ničesar ne posploševati in zanikati oziroma ne morem potrjevati teorij. Vlogo druženja pri posameznikih, ne glede na spol in zakonski stan, največkrat zapolnjuje prijatelj. Pri ženskah je na drugem mestu drug sorodnik, medtem ko se pri ovdovelih moških na drugem mestu pojavljajo še otroci. Najpomembnejši vir finančne opore pri ženskah in moških so starši, manjšo materialno oporo nudijo v glavnem prijatelji, le da se pri ločeni ženski in ovdovalem moškem pojavi na prvem mestu drug sorodnik.

Čeprav naj bi glede na predhodno preučevano literaturo imeli sosedje v omrežjih starejših nad 65 let precejšen del, se v moji raziskavi pokaže, da sosedje niso poglobilna socialna opora. Tretjo hipotezo sem delno zavrnila, delno pa potrdila, saj se s starostjo ne spreminja omrežje glede na spol, ampak v veliki večini ostaja podobno in se spreminja podobno. Drugi del hipoteze, torej da se s starostjo sestava omrežja spreminja, sem potrdila, saj se s starostjo zmanjšuje delež prijateljev in večja pomen otrok. Delež prijateljev se pri ženskah skozi leta

sicer prepolovi, vendar še vedno ostajajo dominanten vir socialne opore. Pri moških se kaže podobna slika, le da se delež prijateljev zmanjša manj kot za polovico. V mladosti so ženskam glavni vir emocionalne opore partner in prijatelji, kasneje skozi leta pa jim vse bolj postajajo pomembni bratje oziroma sestre, moškim nad 65. letom pa so na prvem mestu otroci.

Skozi celotno analizo lahko vidimo, da je vpliv znancev, sosedov in drugih oseb neznaten – tako moški kot ženske se za kakršnokoli socialno oporo v zelo redkih primerih obrnejo na njih (patronažne sestre, duhovniki itd.), čeprav sekundarna literatura poudarja pomembnost sosedskih vezi. Najpomembnejše vezi pa ostajajo prijateljske vezi, tiste, ki jih spletamo že v mladosti in ostajajo z nami do konca našega življenja. In tu ni pomembno, ali si moškega oziroma ženskega spola.

8 LITERATURA

Avsec, Andreja. 2002. Razlike med spoloma v vrednostnih ocenah spolno stereotipnih osebnostnih lastnosti. *Anthropos* 34 (4/6): 19–34.

Barle, Andreja in Mirjan Počkar. 1995. *Sociologija. Gradivo za srednje šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Dremelj, Polona. 2003. Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 149–170.

Filipovič, Maša, Tina Kogovšek in Valentina Hlebec. 2005. Starostniki in njihova vpetost v sosedska omrežja. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 205–221. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr49-50FilipovicKogovsekHlebec.PDF> (5. december 2008).

Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Hlebec, Valentina. 2004. Socialna opora starostnikov v perspektivi spolov. *Teorija in praksa* 19 (5/6): 992–1007.

Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 103–125. Dostopno prek: [http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43Hlebec Kogovsek.PDF](http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43Hlebec%20Kogovsek.PDF) (7. december 2008)

--- 2005. Hypothetical versus actual support providers in comparative network research. *Metodološki zvezki* 2 (1): 73–93.

--- 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.

Iglič, Hajdeja. 1988. Ego-centrične socialne mreže. *Družboslovne razprave* 5 (6): 82–93.

Jogan, Maca. 2005. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: FDV.

Kanjuo-Mrčela, Aleksandra. 1996. *Ženske v menedžmentu*. Ljubljana: Enotnost.

Kobal, Darja. 2000. *Temeljni vidiki samopodobe*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj. 2003. Omrežje socialne opore Ljubljančanov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 183–204. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43KogovsekHlebecDremeljFerligoj.PDF> (2. marec 2009).

Lamovec, Tanja. 1993. Motivacija druženja; koncepti, izvori in dejavniki. *Anthropos* 25 (5/6): 200–213.

Leskošek, Vesna. 2002. *Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940*. Ljubljana:/*cf.

Lippa, Richard A. 2002. *Gender, nature, and nurture*. London: Lawrence Erlbaum.

Mandič, Srna in Valentina Hlebec. 2005. Socialno omrežje kot okvir upravljanja s kakovostjo življenja in spremembe v Sloveniji med letoma 1987 in 2002. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 263–285.

Moi, Toril. 1999. *Politika spola/teksta [feministična literarna teorija]*. Ljubljana: Literarno umetniško društvo.

Nagode, Mateja, Polona Dremelj in Valentina Hlebec. 2006. Ponudniki socialne opore starostnikom v ruralnem in urbanem okolju. *Teorija in praksa* 43 (5/6): 814–827.

Novak, Mojca. 2004. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: cf*.

--- 2005. *The Ann Oakley reader: Gender, women and social science*. Bristol: Policy.

Šadl, Zdenka. 2002. Emocionalno delo in intimni odnosi v pozni modernosti. *Družboslovne razprave* 18 (39): 59–71.

--- 2005. Družbene spremembe, travmatične emocije in emocionalna opora. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 223–243. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr49-50Sadl.PDF> (13. marec 2009).

Šadl, Zdenka in Valentina Hlebec. 2007. Emocionalna opora v omrežjih srednje in starejše generacije v časovni perspektivi. *Teorija in praksa* 44 (1/2): 226–253.

Vaux, Alan. 1988: *Social Support: Theory, Research and Intervention*. New York: Praeger.

Zaviršek, Darja. 1994. *Ženske in duševno zdravje*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

--- 1997. Diskurzi o nasilju in pomoči. *Socialno delo* 36 (5/6): 329–345.

9 PRILOGE

Priloga A: Vprašalnik

Šifra anketiranca/ke:

Datum anketiranja: _ / _ / 2007 in

Začniva z vprašanji, ki se nanašajo na osebe, ki so v tvojem življenju ta trenutek pomembne. Da bi dobil/a pravilno sliko, te bom prosil/a, da mi pomagaš narisati diagram, ki ga bova v anketi imenovali/a osebno omrežje. (POKAŽITE DIAGRAM ANKETIRANCU/KI (A)). V centru si ti. V prvem krogu bo le ena oseba ali več oseb, ki so ti tako blizu, da bi si brez njih težko predstavljal/a svoje življenje. V drugem krogu bodo ljudje, ki ti niso tako zelo blizu, ampak so še vedno precej pomembni zate. V tretjem krogu bodo ljudje, ki ti niso tako blizu, so pa zate še vedno pomembni. Krogi so lahko prazni, delno polni ali povsem polni.

Sedaj bi rad/a, da pomisliš na vse ljudi v svojem življenju (prosim, osredotoči se na **ljudi, ki so starejši od 18 let**), ki so zate pomembni in ne samo na ljudi, ki jih slučajno poznaš ali so s tabo v sorodu.

A1. Začeli bomo z ljudmi, ki so vam najbližji, ali je med njimi kakšna oseba ali osebe, brez katerih si težko predstavljaš svoje življenje?

DA – NADALJujete z A1a NE – NADALJujete z A2

A1a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?) (VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A2. Ali obstajajo ljudje, s katerimi si nisi tako blizu, ampak so še vedno zelo pomembni zate?

DA – NADALJujete z A2a NE – NADALJujete z A3

A2a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?)
(VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A3. Ali obstajajo ljudje, ki jih še nisi omenil/a, pa so ti dovolj blizu in so zate pomembni, tako da bi jih morali vpisati v tvoje osebno omrežje?

DA – NADALJUJTE Z A3a NE – NADALJUJTE Z A3b

A3a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?)
(VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A3b. NA DIAGRAMU IN PREŠTEJTE ŠTEVILO LJUDI V POSAMEZNIH KROGIH IN VPIŠITE:

A3b1. število oseb v prvem krogu: _____,

A3b2. število oseb v drugem krogu: _____ in

A3b3. število oseb tretjem krogu: _____.

DIAGRAM DAJTE OSEBI, KI JO SPRAŠUJETE

A4. Sledi nekaj vprašanj o ljudeh v tvojem omrežju. Ko ti zastavim posamezno vprašanje, prosim, povej številko osebe ali oseb, ki zate naredi določeno stvar. Če je ne naredi nihče, preprosto reči nihče (»00« = »NIHČE«). (ČE A. ODGOVORI »NE VEM« NA KATEROKOLI VPRAŠANJE, VPRAŠAJTE ŠE »KAKO TO MISLIŠ?« ČE JE OSEB VEČ KOT 20, VPISUJTE ŠTEVILKE V OKENCE »DRUGO«.)

OBKROŽI ŠTEVILKE, KI JIH BERE IZ DIAGRAMA.

A4a. Ali obstajajo ljudje, ki jim zaupaš stvari, ki so zate pomembne?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	DRUGO
A4b. Ali obstajajo ljudje, ki ti povrnejo samozavest, ko se počutiš negotov/a glede česa?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4c. ...,ki ti dajejo občutek, da te spoštujejo?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4d. ..., s katerimi se pogovoriš, kadar si vznemirjen/a, nervozen/a ali depresiven/a?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4e. ..., s katerimi se pogovarjaš o svojem zdravju?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4f. ..., ki jih vprašaš za nasvet ob pomembnih življenjskih spremembah (npr. selitev, zamenjava službe, ipd.)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4g. ..., ki ti zagotovijo pomoč, če zboliš?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4h. ..., od katerih si sposodiš kakšno stvar, na primer kakšno orodje, ali jih prosiš za pomoč pri manjših hišnih opravilih (npr. lažjih gospodinjskih opravilih)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4i. ..., ki ti pomagajo, pri večjih opravilih, kot je gradnja ali prenova hiše, stanovanja, prekopavanje vrta, ipd.?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4j. ..., s katerimi se družiš, npr. se obiščeš, greš skupaj na večerjo, ali izlet?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4k. ..., od katerih si zaradi nujne situacije izposodiš večjo vsoto denarja (npr. 1000 EUR)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	

A8. Če še ostaneva pri ljudeh v tvojem omrežju, koliko ljudi v tvojem omrežju ... (Obkroži ustrezno številko.).

	1. vsi	2. večina	3. polovica	4. nekateri	5. nihče
A8b..te ne razume?	1	2	3	4	5
A8c..te nervira?	1	2	3	4	5
A8d..se med sabo pozna?	1	2	3	4	5

A9. Če govoriva o spremembah v tvojem omrežju, bi želel/a, da je v tvojem omrežju več ljudi?

1. DA   2. NE

A10. Bi želel/a, da bi bilo v tvojem omrežju več ljudi, na katere bi se lahko zanesel/a?

1. DA   2. NE

A11. Na koliko ljudi v tvojem omrežju se pri komuniciranju običajno ti obrneš prvi/a? Bi rekel/a, da na vse, večino, nekaj ali nikogar?

1. VSE   2. VEČINO   4. NEKAJ   5. NIKOGAR   3.A. SAM REČE
»PRIBLIŽNO POLOVICO«

A12. Sedaj bi ti rad/a zastavil/a nekaj vprašanj o posameznikih v tvojem omrežju. (PONOVI TE VPRAŠANJA OD A13 DO A19. ZA PRVIH 20 IMEN V DIAGRAMU, RAZEN, ČE JIH JE A. IZBRISAL/A – VPRAŠAJTE VSA VPRAŠANJA ZA PRVO OSEBO, POTEM NADALJUJTE Z DRUGO,...)

A13. PREVERITE, V KATEREM KROGU SE IME NAHAJA IN OBKROŽITE V RAZPREDELNICI.

A14. (VPRAŠAJTE, ČE JE POTREBNO) Ali je oseba številka (ena, dva,...) moškega ali ženskega spola?

A15. Ali je ona/on prijatelj/ica, sorodnik/ica, ali kaj drugega? (OPIŠITE BOLJ NATANČNO, ČE SORODNIK. VRST ODNOSOV JE LAHKO VEČ ZA ISTO OSEBO)

A16. Ali živita skupaj v istem gospodinjstvu, v isti soseski ali kraju, ali živi manj ali več kot 30 minut vožnje z avtomobilom daleč?

A17. Približno koliko je star/a? ali je mlajši od vas, približno enakih let ali starejši?

A19. Ali bi ocenil/a, da si običajno z njo/njim v stiku vsak dan ali nekajkrat na teden, približno 1 krat tedensko do nekajkrat mesečno, enkrat mesečno ali redkeje? (OBKROŽITE 3, ČE A. NE MORE DATI ODGOVORA V SMISLU REDNIH STIKOV).

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A13. krog:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A14. spol:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
A15. vrsta odnosa, kode spodaj											
A16. oddaljenost:	1. živiva skupaj	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. živiva v isti soseski ali kraju	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. kraj, oddaljen manj kot 30 min vožnje z avt.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	4. kraj, oddaljen več kot 30 min vožnje z avt.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
A17. starost:	1. mlajši	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. približno enakih let	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. starejši	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A19. pogostost:	1. vsak dan ali nekajkrat na teden	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. enkrat tedensko do nekajkrat mesečno	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. enkrat mesečno ali redkeje	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

A15. KODE ODNOSOV

1. mož/žena/partner, 2. mama, 3. oče, 4. hči, 5. sin, 6. sestra, 7. brat, 8. drug sorodnik (tudi po moževi ženini strani), 9. prijatelj, 10. znanec, 11. sosed, 12. sodelavec, 13. duhovnik, 14. zdravnik, 15. psiholog/psihiater/kak drug poklicni svetovalec, 16. pravnik/odvetnik, 17. kdo iz socialne službe, 18. patronažna sestra, 19. nekdo, ki mu plačate za pomoč,

		11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
A13. krog:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A14. spol:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
A15. vrsta odnosa, kode spodaj											
A16. oddaljenost:	1. živiva skupaj	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. živiva v isti soseski ali kraju	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. kraj, oddaljen manj kot 30 min vožnje z avt.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	4. kraj, oddaljen več kot 30 min vožnje z avt.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
A17. starost:	1. mlajši	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. približno enakih let	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. starejši	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A19. pogostost:	1. vsak dan ali nekajkrat na teden	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. enkrat tedensko do nekajkrat mesečno	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. enkrat mesečno ali redkeje	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Sedaj bi rad/a zastavil/a še nekaj vprašanj o tebi. (ČE KATERE PODATKE ŽE VESTE, JIH VPIŠITE NE DA BI ANKETIRANCA/KO SPRAŠEVALI)

E1. Število oseb v gospodinjstvu: _____.

E2. Označite spol osebe: 1. moški, 2. ženski

E3. Zapišite leto rojstva: _____.

E4. Označite zakonski stan osebe:

1. poročen/a ali živi s partnerjem/ko
2. ima partnerja/ko a ne živi z njim/z njo
3. ovdovel/a
4. ločen/a
5. samski/a
6. drugo: _____

E5. Označite delovno aktivnost:

1. zaposlen/a
2. nezaposlen/a
3. upokojen/a
4. gospodinjec/ja
5. študent/ka
6. drugo: _____

E6. Kakšna je tvoja najvišja dosežena izobrazba oz. končana šola?

1. nedokončana osnovna šola
2. osnovna šola
3. 2-3 letna poklicna šola
4. 4-5 letna strokovna šola
5. gimnazija
6. višja šola
7. visoka šola, fakulteta, akademija
8. magisterij, doktorat

E7. Kraj bivanja:

1. večje mesto (center)
2. predmestje ali obrobje velikega mesta
3. majhno mesto ali kraj
4. strnjena podeželska vas
5. razpršena podeželska vas

E8. Še nekaj vprašanj o tvojem zdravstvenem stanju. V primerjavi z drugimi osebami iste starosti, bi lahko rekel/la, da je tvoje zdravstveno stanje:

1. odlično
2. zelo dobro
3. srednje dobro
4. slabo
5. zelo slabo

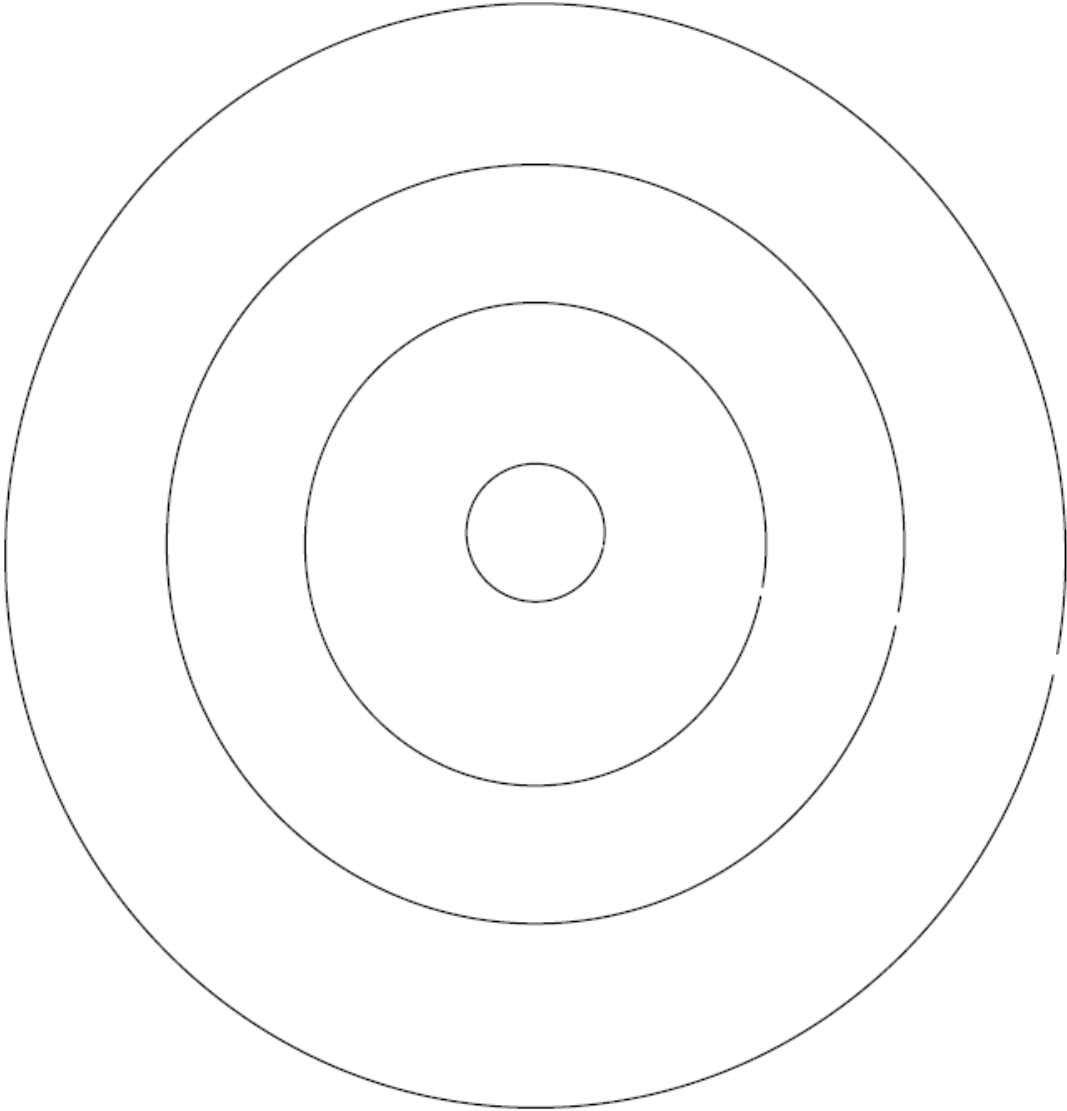
E9. Ali ti tvoje zdravstveno stanje povzroča kakšne težave pri vsakdanjih opravilih, kot je osebna nega in podobno?

1. sploh ne, vse zmorem sam/a
2. manjše težave, vse zmorem sam/a
3. večje težave, vse zmorem sam/a, a s težavo
4. večje težave, pri nekaterih stvareh potrebujem redno pomoč
5. velike težave, potrebujem redno pomoč

Čas ob zaključku ankete: : _____ (ura in minuta)

Za tvoje sodelovanje se ti najlepše zahvaljujem!

DIAGRAM

Priloga B: SPSS izpisi

Tabela 1: Spol

Spol

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Moški	262	47,0	47,0	47,0
	Ženski	296	53,0	53,0	100,0
	Total	558	100,0	100,0	

Tabela 2: Zakonski stan

Zakonski stan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Porocen/a ali zivi s partnerjem/ko	311	55,7	55,8	55,8
	Ima partnerja/ko, a ne zivi z njim	101	18,1	18,1	74,0
	Ovdovel/a	25	4,5	4,5	78,5
	Locen/a	19	3,4	3,4	81,9
	Samski/a	100	17,9	18,0	99,8
	Drugo	1	,2	,2	100,0
	Total	557	99,8	100,0	
Missing	System	1	,2		
Total		558	100,0		

Tabela 3: Delovna aktivnost

Delovna aktivnost

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Zaposlen/a	279	50,0	50,1	50,1
	Nezaposlen/a	12	2,2	2,2	52,2
	Upokojen/a	97	17,4	17,4	69,7
	Gospodinjec/ja	3	,5	,5	70,2
	Študent/ka	162	29,0	29,1	99,3
	Drugo	4	,7	,7	100,0
	Total	557	99,8	100,0	
Missing	System	1	,2		
Total		558	100,0		

Tabela 4: Izobrazba

Najvišja dosežena izobrazba oz. koncana šola

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Nedokoncana osnovna šola	9	1,6	1,6	1,6
Osnovna šola	48	8,6	8,6	10,2
2-3 letna poklicna šola	78	14,0	14,0	24,2
4-5 letna strokovna šola	163	29,2	29,2	53,4
Gimnazija	127	22,8	22,8	76,2
Višja šola	47	8,4	8,4	84,6
Visoka šola, fakulteta, akademija	71	12,7	12,7	97,3
Magisterij, doktorat	15	2,7	2,7	100,0
Total	558	100,0	100,0	

Tabela 5: Kraj bivanja

Kraj bivanja

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Vecje mesto (center)	142	25,4	25,4	25,4
Predmestje ali obrobje velikega mesta	80	14,3	14,3	39,8
Majhno mesto ali kraj	159	28,5	28,5	68,3
Strnjena podeželska vas	139	24,9	24,9	93,2
Razpršena podeželska vas	38	6,8	6,8	100,0
Total	558	100,0	100,0	

Tabela 6: Starost

starost1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid med 18 in 30 let	207	37,1	37,2	37,2
med 31 in 45 let	99	17,7	17,8	54,9
med 46 in 65 let	186	33,3	33,4	88,3
nad 65 let	65	11,6	11,7	100,0
Total	557	99,8	100,0	
Missing System	1	,2		
Total	558	100,0		

Tabela 7: Odstotek ljudi v 1., 2. in 3. krogu ter odstotek moških in žensk

		% ljudi v 1.krogu	% ljudi v 2. krogu	% ljudi v 3. krogu	% moških	% žensk
EMOCIONALNA OPORA	Moški	73	20*	7	40	60
	Ženska	70	22	7	42	58
INFORMACIJSKA OPORA	Moški	72	21	7	48	52
	Ženska	72	21	7	44	56
MANJŠA MATERIALNA OPORA	Moški	55	28	17*	51	49
	Ženska	58	30	12	52	48
VEČJA MATERIALNA OPORA	Moški	63	24	13*	29	39
	Ženska	64	26	11	30	37
DRUŽENJE	Moški	42	35	23	47	53
	Ženska	40	37	23	44	56
FINANČNA OPORA	Moški	69	22	9*	48	52
	Ženska	70	24	7	51	49

* statistično značilna razlika ($p < 0,05$)

Tabela 8: Viri socialne opore glede na spol

		% partner	% starši	% otroci	% brat/sestra	% drug sorodnik	% prijatelj	% znanec	% sosed	% sodelavec	% druga oseba
EMOCIONALNA OPORA	Moški	22*	16	18	9	7	27	0	0	0*	0
	Ženska	26	15	15	9	9	24	0	0	2	0
INFORMACIJSKA OPORA	Moški	28	20	11*	8	10*	20	0	0*	2	0
	Ženska	25	22	13	9	7	22	0	1	2	0
MANJŠA MATERIALNA OPORA	Moški	13	16	14	11	13	28	1	3	2*	0
	Ženska	14	18	14	11	15	22	0	3	1	0
VEČJA MATERIALNA OPORA	Moški	18	20	14	11	13	20	1	2	1	0
	Ženska	17	17	17	10	15	20	0	2	0	0
DRUŽENJE	Moški	12	9	11	9	16	37	1	2	2	0
	Ženska	10	9	9	9	16	42	1	2	2	0
FINANČNA OPORA	Moški	13*	37	10	15*	10*	13	0	1	1	0
	Ženska	17	33	9	11	14	13	0	0	1	0

Tabela 9: Odstotek ljudi v posameznem krogu glede na zakonski stan

		% ljudi v 1. krogu	% ljudi v 2. krogu	% ljudi v 3. krogu	% moških	% žensk
EMOCIONALNA OPORA						
MOŠKI	Poročen/vezan	29,5	24,9	16,1	27,3	27,3
	Ovdovel	40,4	20,2	20,2	5,0	5,0
	Ločen	23,9	23,9	0	37,5	37,5
	samski	28,2	21,3	15,1	23,8	23,8
ŽENSKA	Poročen/vezana	30,9	27,2	16,7	26,4	26,4
	Ovdovela	38,8	35,0	21,3	26,1	26,1
	Ločena	31,6	30,5	5,1	23,3	23,3
	samska	29,1	23,8	14,8	27,9	27,9
INFORMACIJSKA OPORA						
MOŠKI	Poročen/vezan	31,6	25,4	16,0	29,4	29,40
	Ovdovel	23,5	35,3	11,7	23,5	23,5
	Ločen	48,9	48,9	0	42,6	42,6
	samski	27,4	25,5	8,8	30,2	30,2
ŽENSKA	Poročen/vezana	32,3	26,6	17,1	28,1	28,1
	Ovdovela	28,9	25,7	10,7	21,2	21,2
	Ločena	21,3	17,7	6,9	26,0	26,0
	samska	33,8	25	24,3	34,1	34,1
MANJŠA MATERIALNA OPORA						
MOŠKI	Poročen/vezan	35,5	29	25,6	31,1	31,1
	Ovdovel	15,1	15,1	30,3	60,6	60,6
	Ločen	16,0	27,2	41,7	22,1	22,1
	samski	33,8	31,6	23,7	32,0	32,0
ŽENSKA	Poročen/vezana	34,4	29,5	21,6	28,2	28,2
	Ovdovela	39	29,1	33,1	31,9	31,9
	Ločena	29	35,5	32,0	32,1	32,1
	samska	34,0	32,9	20,4	28,9	28,9
VEČJA MATERIALNA OPORA						
MOŠKI	Poročen/vezan	35,6	29	23,7	28,4	28,4
	Ovdovel	11,7	11,7	0	0	0
	Ločen	40,8	28,8	28,8	44,2	44,2
	samski	37,3	25,7	28,0	28,9	28,9
ŽENSKA	Poročen/vezana	33,5	28,1	21,1	27,7	27,7
	Ovdovela	30,1	27,4	10,7	29,9	29,9
	Ločena	32,8	35,4	22,2	40,3	40,3
	samska	38,3	30,1	25,0	35,2	35,2
DRUŽENJE						
MOŠKI	Poročen/vezan	29,1	24,0	25,3	23,4	23,4
	Ovdovel	51,5	51,5	0	22,4	22,4
	Ločen	42,0	28,8	47,6	50,5	50,5
	samski	26,3	26,6	24,9	23,3	23,3
ŽENSKA	Poročen/vezana	29,4	26,0	24,8	23,8	23,8
	Ovdovela	32,7	25,6	29,8	23,5	23,5
	Ločena	27	22,6	32,1	20,0	20,0
	samska	24,0	23,4	21,8	22,0	22,0
FINANČNA OPORA						
MOŠKI	Poročen/vezan	39,1	33,4	21,8	33,8	33,8
	Ovdovel	30,3	30,3	0	40,4	40,4
	Ločen	47,8	25,0	50,0	28,8	28,8
	samski	41,3	34,0	29,2	31,1	31,1
ŽENSKA	Poročen/vezana	36,8	31,8	18,0	31,8	31,8
	Ovdovela	37,3	32,8	22,6	37,4	37,4
	Ločena	35,3	35,4	15,1	33,9	33,9
	samska	39,8	34,1	21,9	30,4	30,4